

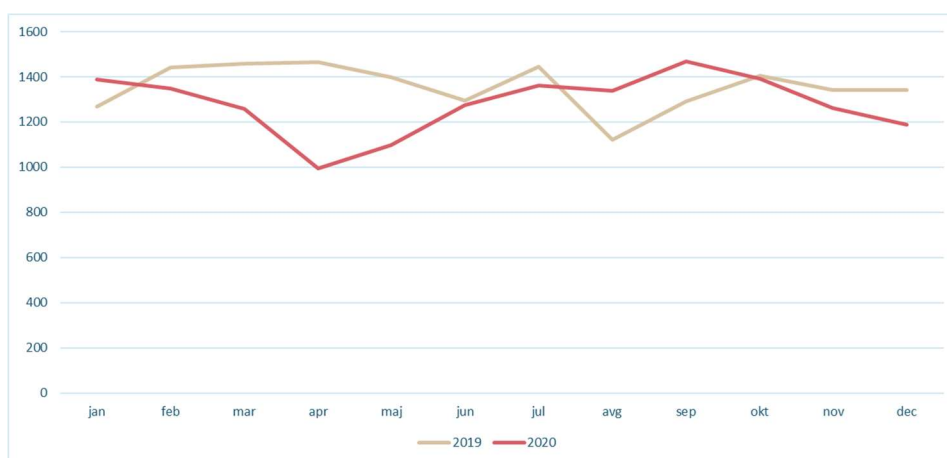
Vpliv epidemije COVID-19 na obvladovanje raka

v Sloveniji v letu 2020

Rak je v sodobnem času eden najpomembnejših zdravstvenih problemov naše družbe. Podatki nacionalnega registra raka kažejo, da letno za rakom na novo zboli več kot 15.000 Slovenk in Slovencev, več kot 6.000 jih zaradi raka umre. Danes živi med nami več kot 110.000 oseb z diagnozo raka. Podatki o novih primerih raka (incidenci), preživetju in prevalenci (število oseb, ki so imeli kadar koli v življenju postavljeno diagnozo rak), ki jih zbiramo v Registru raka so osnova za ocenjevanje bremena rakavih bolezni v državi. Pomembni so za načrtovanje in ocenjevanje državnega programa obvladovanja raka na področju primarne in sekundarne preventive, diagnostike, zdravljenja in rehabilitacije.

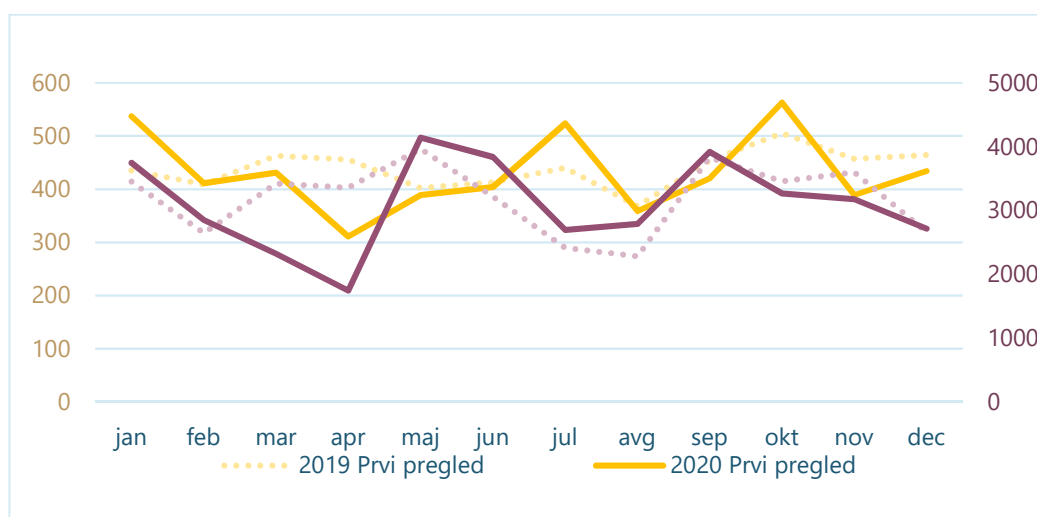
V Registru raka RS smo že julija objavili prikaz vpliva prvega vala epidemije COVID-19 na onkološko zdravstveno varstvo (Impact of COVID-19 on cancer diagnosis and management in Slovenia – preliminary results: /10.2478/raon-2020-0048). Sprotno lahko stanje spremljajo le tisti registri, kjer imajo na nacionalni ravni vzpostavljene elektronske poti za pridobivanje in analizo podatkov. Ponosni smo, da z našim registrom spadamo Slovenci med redke svetovne registre, ki lahko kratkoročne ocene vpliva epidemije vrednotimo že med epidemijo ali takoj po njej, saj v Register raka podatke elektronsko sporoča večina slovenskih bolnišnic.

Direktno lahko s podatki Registra raka med drugim spremljamo število novih bolnikov z rakom. Že v marcu, še izraziteje pa v aprilu smo zaznali, da je v dveh največji centrih, kjer obravnavamo onkološke bolnike – na Onkološkem inštitutu in v UKC Maribor – število novih bolnikov z rakom v bolnišnici značilno padlo. Enako velja tudi za število novo postavljenih diagnoz. Aprilski padec je bil do 30 %. Število novih obravnav se je začelo znova povečevati v maju in je že v juniju dosegla raven iz leta 2019. V avgustu in septembru 2020 smo obravnavali več novih bolnikov kot leto prej, vendar so presežki manjši kot so bili spomladanski primanjkljaji. S sprotnim opazovanjem smo analizirali tudi vpliv drugega vala epidemije. Ugotavljamo, da je drugi val epidemije manj vplival na število novih primerov bolnikov z rakom – v novembru in decembru 2020 zaznavamo približno 10 % manj novih onkoloških diagnoz (Slika 1).

Slika 1. Število novih primerov raka obravnavanih na Onkološkem inštitutu Ljubljana in v UKC Maribor, leti 2019 in 2020 (vir podatkov: aktivna registracija Register raka RS).

Podatki o izdanih napotnicah, ki jih vodi NIJZ, kažejo, da je bilo v aprilu 2020 izdanih značilno manj napotnic za onkološko obravnavo – tako napotnic za prvi pregled, še večji upad je zaznan pri izdanih napotnicah za kontrolni pregled. Že v maju 2020 se je število napotitev izenačilo z letom 2019. Med poletjem je bilo napotitev nekoliko več kot lansko leto, v drugem valu epidemije jeseni pa značilnega upada napotitev ni zaznati (Slika 2). Razloga za upad napotitev na onkološke obravnave v prvem valu epidemije ne poznamo – ne vemo torej, ali se ljudje sami v času epidemije niso s težavami obračali na osebne zdravnike ali je bil otežen dostop do osebnih zdravnikov ali pa je šlo za zmanjšanje napotitev s strani zdravnikov, najverjetneje pa gre za kombinacijo različnih vzrokov.

Slika 2. Število napotitev na onkološko obravnavo (prvo ali kontrolno), leti 2019 in 2020 (vir podatkov: NIJZ).

Na Onkološkem inštitutu Ljubljana smo v prvem valu obravnavali manj bolnikov kot povprečno pred izbruhom epidemije. V veliki meri gre za bolnike, ki smo jim predstavili kontrolne, nenujne preglede po zaključenem zdravljenju ali pa smo preglede izvedli na daljavo. Kontrolnih pregled smo tako v večji meri izvajali med poletjem, v času drugega vala epidemije pa značilnih razlik v primerjavi z letom 2019 ni opaziti.

Kakšen bo vpliv na dolgoročne kazalnike bremena raka, kot so preživetje bolnikov ali razporeditev stadijev ob diagnozi, bomo realno lahko vrednotili šele na daljši rok, ko se bo tudi videlo, kako hitro bomo zaostanke, predvsem iz prvega vala epidemije, na vseh nivojih sistema uspeli nadoknaditi.

Spremljanje vpliva epidemije COVID-19 na breme raka v Registru raka nadaljujemo v sklopu aktivnosti poimenovanih OnKOVid, ki bodo na voljo tudi v elektronski obliki na spletni strani www.slora.si. V okviru vzpostavljenih mednarodnih povezav pa dogajanje v Sloveniji tekom celotnega obdobja pojava COVID-19 primerjamo tudi z dogajanjem v drugih državah.